

**Bibliographia Historico-oeconomica Jugoslaviae.** Bibliografija o ekonomskoj historiji Jugoslavije. Bibliography of the Economic History of Yugoslavia. Izdali Komisija za ekonomsku historiju Jugoslavije i redakcija Acta historico-oeconomica Jugoslaviae. Koordinator i urednik Ivan Erceg, Zagreb 1978, 229 strani.

Kakor piše Ivan Erceg na začetku knjige, je pobuda za nastanek Bibliografije prišla pred nekaj leti iz vrst Komisije za ekonomsko zgodovino Jugoslavije in redakcije revije Acta. Uredništvo te revije je opravilo tudi vsa pripravljajla dela in organiziralo v zveznem merilu dogovor o kriterijih zbiranja bibliografskih enot. Na osnovi teh izhodišč so republiška in pokrajinska zgodovinska društva, oz. njihove komisije za ekonomsko zgodovino, zbrala za svoja področja bibliografsko gradivo. Ker je bilo praktično delo porazdeljeno po posameznih republikah, je tudi razumljivo, da je prišlo do kaj različne delitve dela in neenakega števila sodelavcev. Tako je za SR BiH zbral gradivo en sam delavec, za SR Crno goro in SAP Kosovo po dva, za SR Makedonijo in SAP Vojvodino po trije, za SR Srbijo pet in za SR Hrvatsko kar deset sodelavcev. Za slovensko etnično ozemlje je gradivo v največji meri pripravil Marjan Matjašič, sodelovala pa sta tudi dr. Jože Šorn (član širšega in ožjega redakcijskega kolegija Bibliografije) in Darja Miheličeva, ki je enote dopolnjevala in korigirala. Enote so glede na posamezna področja gospodarskega življenja razdeljene v štirinajst poglavij, kjer si slede po abecednem redu avtorjev: I. rudarstvo, II. gozdarstvo, III. živinoreja, IV. naselja, vas-mesto, prebivalstvo in migracije, V. ribištvo, VI. sol in soline, VII. pomorstvo, VIII. združništvo, IX. promet, X. trgovina, XI. denar, banke, krediti, carine, mitnine, cene in mere, XII. domača obrt, cehi, obrt, manufakture in industrija, XIII. kmetijstvo, XIV. splošna dela in specialni prispevki o različnih zgodovinsko-ekonomskih in družbenih vprašanjih. Na koncu dela je še avtorsko kazalo. Bibliografija sama je zgodovinski podvig svoje vrste, saj je prvo takšno delo v jugoslovanski historiografiji. Njeno uporabnost bo potrdila praksa, ki je že dalj časa čutila močno potrebo po takšnem pripomočku. Posebej je treba poudariti tudi, da so vsi sodelujoči opravili delo iz čistega entuziazma in s tem dokazali, da je takšna oblika organiziranja še mogoča.

Kakor vsi prvenci pa ima tudi Bibliografija nekaj pomanjkljivosti, ki jih uredniki in sodelavci kljub dobri volji in gorečnosti niso uspeli odpraviti. Zdi se, da bi bilo potrebno izdelati krajevno kazalo, že zaradi tega, ker dokajšnje število znanstvenih delavcev proučuje razmere relativno majhnih, zaključenih področij. Vsaj za začetnike je avtorsko kazalo kaj malo uporabno. Morda bi bilo treba razmišljati tudi o seznamu periodik, ki so jih sodelavci izpisali, tako da bi bilo na prvi pogled vidno, kje so morebitne »luknje« in bi jih bilo moč hitro zapolniti z individualnim delom. Najbrž tudi ne bi bilo odveč, pač zaradi večje preglednosti, če bi bile bibliografske enote istih avtorjev, ki slede druga drugi v istem poglavju, razvrščene kronološko.

Bibliografijo sestavljajo enote, ki so nastale na področju Jugoslavije (podčrtal J. Š.) v obdobju od 1945 do vključno 1976. leta. Pred zaključkom redakcije je pripelo še nekaj gradiva za leto 1977, ki so ga tudi upoštevali. Pri prostorskem okviru Bibliografije se nam zastavljata dve vprašanji in sicer: 1) bibliografske enote, ki so nastale na področju Jugoslavije in so jih napisali domači znanstveniki, pa so objavljene v tujih revijah izven države, v Bibliografijo niso vključene. Tako je npr. prof. Ferdo Gestrin napisal precej razprav v italijanske revije in eno tudi v slovit francoske Annales (Economie et société en Slovénie au XVIIe siècle. Annales, Economies, Sociétés, Civilisations XVII/1962, 663–690), vendar jih Bibliografija sploh ne omenja. Navaja le objave originalnih slovenskih besedil (prim. Gestrinovo bibliografijo v ZČ XXX/1976, 263 sl. in avtorsko kazalo Bibliografije), kar ne služi najbolje smotru, ki si ga je zastavila, namreč seznanjati tujo znanost z rezultati jugoslovanske historiografije na področju ekonomske zgodovine. 2) V Bibliografiji so upoštevana dela tujih avtorjev (Joel M. Halpern in E. A. Hammel str. 29, Michael Palaret 101, Jean-Claude Hocquet 110, Istvan N. Kiss 111, itd.) o splošni in jugoslovanski ekonomskozgodovinski problematiki. Če Bibliografija že vključuje dela tujih avtorjev, se nam zastavlja vprašanje, zakaj gre mimo njihovih razprav, objavljenih v tujih strokovnih glasilih (tako je npr. Michael Palaret, če se prav spominjam, objavil v The Journal of Economic History razprave s področja srbske ekonomske zgodovine 19. stoletja).

Prostorski koncept, kakršnega si je Bibliografija zastavila, zato po našem mnenju ni bil dovolj širok, to pa je potrdila tudi Bibliografija sama, saj ga je dokaj nedosledno in včasih protislovno uporabljala.

Bibliografske enote so po besedah urednika prvenstveno zgodovinsko-ekonomski in ekonomsko-zgodovinski prispevki, zatem pa tisti, ki lahko direktno ali indirektno prispevajo k razumevanju in reševanju praktičnih in teoretičnih vprašanj ekonomske zgodovine. Kot pri vseh podobnih delih je bil odločujoč formalni kriterij, zato uredništvo predvideva, da je iz Bibliografije tudi marsikaj izpadlo. Vendar je po našem površnem pregledu postalo jasno, da je izpadlo tudi marsikaj, kar bi po formalnih kriterijih in analogiji moralo biti upoštevano. Tako npr. Bibliografija navaja (str. 69) objavo izbora iz splitskih notarskih knjig (Vladimir Rismondo: Pomorski Split druge polovice 14. stoljeća, Muzej grada Splita 1954, 132 strani), ne omenja pa Zjačićeve objave reške notarske knjige iz srede 15. stoletja (Mirko Zjačić: Knjiga riječkog kancelara i notara Antuna de Renno de Mutina, Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci, III/1955—1956, 5—339; IV/1957, 89—225; V/1959, 257—459).

Blaznikovi topografski prispevki so v Bibliografiji (146), ki gre pa molče mimo del Metoda Mikuža (Topografija stiške zemlje. Doneski k zgodovini stiške opatije, Ljubljana 1946, 95 str.), Jožeta M. Grebenca (Gospodarska ustanovitve Stične ali njena dotacija leta 1135, Samostan Stična 1973, 254 + II str.) in Jožeta Mlinariča (Topografija posesti kostanjeviške opatije 1234—1786, Maribor 1972, 197 + II str. + 3 zvd.).

Bibliografija nedosledno navaja monografije in njihove povzetke, objavljene kot samostojne razprave v strokovnih glasilih.

Tako je z Britovškovo monografijo Razkroj fevdalne agrarne strukture (147), kot tudi z istoimensko razpravo v Kroniki, ni pa tako z Gestrinovo disertacijo Trgovina slovenskega zaledja... (93), kjer je potrebno dodati še članek z istim naslovom, izšel v Kroniki XI/1963, 73—85. Najbrž bi bilo dobro v poglavje Trgovina vnesti še več enot, tako med drugim Gestrinove Gospodarske povezave jugoslovanskih dežel in Italije v 15. in 16. stoletju (Istoriski časopis XVIII/1971, 155—163). Poleg razprave Bogumila Hrabaka Nastojanja Dubročana oko potiskivanja katalonskih i sicilijanskih gusara... (58), je treba upoštevati tudi istega avtorja Gusarstvo i presretanje pri plovidbi u Jadranskom i Jonskom moru u drugoj polovini XV veka (Vesnik Vojnog muzeja JNA 4, Beograd 1957, 83—98). Izpisati bi bilo treba tudi povojne letnike Zbornika znanstvenih razprav Pravne fakultete v Ljubljani, kjer imamo razprave Vladimir Murko: K dvestopetdesetletnici pomembne narodno-gospodarske knjige I. St. Florjančiča de Grienfeld: Bos in lingua sive discursus academicus de pecuniis vetero-novis (XXI/1946); isti: Zgodovina javnih denarnih zavodov, (prav tam), isti: Nastanek državnih podjetij (XXII/1948) itd. Članek Janka Orožna Fevdalno omrežje v srednjem in spodnjem Posavinju (86) se je pretihotapil v Bibliografijo, zahvaljujoč svojemu naslovu. Govori namreč kronološko o razvoju fevdalnih gospodstev brez upoštevanja ekonomskih odnosov.

Pomanjkljivosti izhajajo iz preprostega razloga, da je bilo sodelavcev znatno premalo in so že tako opravili delo, ki je precej presegalo mero obremenjenosti posameznika. Pri tem pa je treba tudi reči (v mislih imamo slovenske razmere), da so rezerve delovne sile večje, kot si morda mislimo, da bi mogli zato pritegniti večje število sodelavcev in s tem znatno razbremeniti tri ljudi, ki so pripravili slovenski delež v Bibliografiji.

Smotra Bibliografije sta nakazana v spremnih besedah, ki pravijo, da ne bo delo postalo le »trajno i krupno pomagalo našim znanstvenim radnicima u njihovu radu, nego će pružiti, zahvaljujući prijevodu, vrlo solidnu osnovu da se upoznaju i strani znanstvenici s našim, jugoslavenskim dostignućima u ekonomskoj historiji. I tako njome dajemo doprinos općoj ekonomskoj historiji«. Prvi namen je Bibliografija, kljub pomanjkljivostim, ki se pojavljajo navsezadnje pri vsakem delu, prav gotovo izpolnila. Smemo pa dvomiti, da se je približala izpolnitvi drugega. Željo po odpiranju navzven, ki jo Bibliografija izraža s tem, da so naslovi vseh bibliografskih enot prevedeni v angleščino, je vsekakor potrebno pozdraviti. Vendar je vedno važna tudi kvaliteta prevoda, če naj dostojno in pravilno izpolni tista pričakovanja, zaradi katerih nekaj prevajamo v tuj jezik. Pri tem ohranjanja žal tudi angleščina v Bibliografiji vse prvine prevodov podobnih skupnih jugoslovanskih projektov: 1) v prevodu kar mrgoli gramatikalnih napak, pri čemer je »posebnost« Bibliografije nepravilna raba določenega člena. Pri prevajanju historičnoekonomskih in sploh družboslovnih prispevkov, pa najsibodo to tudi le njihovi naslovi, prihaja nujno zaradi kompleksnosti izraza s takorekoč vseh področij ekonomskega in družbenega življenja do večjih težav tudi za verzirane prevajalce. Optimalno bi seveda bilo, če bi v širšem družbenem prostoru vzgojili prevajalce za posamezna ekonomska in družbena vprašanja, ker je v realnosti najbrž težko pričakovati od enega samega delavca, da bo obvladal tako kompleksno termino-

logijo, kakor jo Bibliografija in podobna podjetja od njega zahtevajo. Za nekatera področja ima družba specializirane prevajalce v združenem delu in morda ne bi bilo napak, če bi sodelovali pri prevodu vsaj kot korektorji. Pri Bibliografiji se pojavlja še dodatna težava, ki jo predstavlja drugačnost slovenščine od ostalih jugoslovanskih jezikov. Tako je bilo potrebno zagotoviti najprej prevode naslovov iz slovenščine v srbohrvaščino in šele nato v angleščino. Pri dvojnem delu se je število napak pač sorazmerno povečalo, v glavnem zaradi nezadovoljivega poznavanja slovenskega jezika in razmer. Za precejšnje število prevedenih naslovov (slovenski niso pri tem nikakršna izjema) je mogoče trditi, da so neustrezno prevedeni termini krivi za to, da je pomen včasih zamegljen, večkrat pa tudi popolnoma drugačen od originalnega.

Za ilustracijo bi navedel nekaj primerov, najprej geografskih imen: Puljština (22), Djakovština (34) je potrebno prevajati opisno kot npr. the area of Pula, the region of Pula, the surroundings of Pula, the district of Pula, ker je drugače za tujca pomen besede najbrž nerazumljiv. An attempt to settle Montenegrins... along Karolina (26): American bi se najbrž vprašal, za katero državo gre, za Severno ali Južno Carolino, mi pa vemo, da gre za cesto. The Carniola plane (32) seveda ne pomeni ravnine, imenovane po mestu Kranju, ki ga ne gre zamenjavati s Kranjsko kot deželo. Dištrikt velikokikindski najbrž ne bo prav prevedeno z the disctrict of Greater Kikinda (39), saj se v angleščino prevajajo le nekatera redka imena naših mest, pa tudi sicer bi se reklo Great ne pa Greater. Krakovsko prebivalstvo v Valenčičevem članku ni the Krakov population (43), ker gre za Krakovo, predmestje Ljubljane. Hrvatsko primorje ni the Croatian coastal region (110) ampak the Croatian Littoral. Nova stečevina u Dalmaciji je ostala v angleščini neprevедena (Nova stečevina in Dalmatia, 154), najbrž bi bilo treba reči The New-Acquired Territory (Acquisto nuovo). Naslov razprave »Kmečko gospodarstvo na besniškem območju« je v tekstu bibliografije pomotoma natisnjen z besedo »bezniskem«, angleški prevod se zato glasi Peasant economy in Beznik region (163) — razprava pa govori o Besnici blizu Kranja. Pri tem in vseh drugih člankih iz Kranjskega zbornika bi mogli sodelavci bibliografije s pridom uporabiti že tam objavljene angleške prevode vseh naslovov; podobno še marsikje drugod. Some specific in the agriculture of Poljanci (163): ne gre za naselje (ali pleme) Poljanci ampak za Poljane nad Škofjo Loko. Loka-Snežnik feudal estate (167) je napačno prevedeno »loško-snežniško gospodstvo«, gre pa seveda za Lož in ne za (Škofjo) Loko, čeprav se slovenski pridevnik nanaša na oba kraja.

Nekateri izbrani primeri terminologije: Kot vemo, ima slovensko oglje malce drugačen pomen kot srbskohrvatski ugalj, zato prevajamo z wood-coal in ne z coal (11): Narodna vlast (ljudska oblast) je people's authority, ne pa national government (19), kar pomeni narodno vlado. Magistrat grada Karlovca ne moremo prevesti z magistrate of the town of Karlovac (30), saj pomeni magistrature človeka, v glavnem mirovnega sodnika, nižjega sodnega uradnika; rekli bi municipal ali city council. Pripadnici njemačke narodne skupine niso German subjects (33), kar pomeni nemške podanike ali državljane. Čehovi i obrti je pravilno prevedeno Guilds and crafts (131), esnafi i obrti pa napačno »Esnafs« and crafts (129). Urbarji ne moremo prevajati z urbars (146): pojem, ki so ga v Anglijo prinesli hkrati z ustreznim družbeno ureditvijo Normani, je terrier; beseda je tako kot npr. tenure (huba) in še mnoge druge prevzeta iz francoščine.

Janez Šumrada